



Бүгү чурттарның пролетарийлери. каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээри
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

№ 133 (11631)

1981 чылдың июнь 7, воскресенье

1925 чылда
үндүрүлгөсү

Өртүз 2 көб

АРГА-ЫЯШ ЭЛБЕК БОЛЗУН ДЭЭШ

Арга-машты тарып олуртуруну чаа аргазы мях ажил-агыйнын Ленинградта өртөм-шүнчүлө институтунун эртемендерин саялаалар. Лоджиялар болгаш Гатчинанын мях ажил-агый черлери, а оо мяхаш Псков областын база Марий АССР-нин мях бугурулгелери ону чедикширинин шүңгээли алганнар.

Ине бурдул болгаш дымтарын торфту черлерге тарып. Оларнын дымдарын ху-малал олуртканнан оларны чылды кайы-лаа үзүндө катат тарып болур. Ук институтун дуржулга заводунга бугуруни машиналар ол ажилды бир дугаарыла куустеккенер. Оларнын күш-ажылынын бугуручулуу-эчеге бугун чартык гектар черге мях тарып. Тарып олуртуп мате-риалдар бугуру чылдылга комплекслик составына ук аргатар кырып турар. Мях олуртуп черлерин белеткери механизация дузун-биле кылып турар. МУП-4 деп чаа

машина бир шак дургузунда 150 хире үр-мек тажектерин аштап, арылгап шыдаар. Тарып мяхтарын бестекер бугу олуртуп техниканы кыдыр черин — чылды-дылга-питомник комплексин дээр. (Гатчинанын мях ажил-агый черинде мяхи комплекси бугун чартык миллион хире мяхтарын белеткери турар). Бо чүдүлдер дээр: мях ажил-агыйны индустриализацияга өртөмдөнерин кирген үлүх-хуузу болур.

Практикага ол чаа арганы ажылаан чорук арга-мях аймаан дүрген тарып өстүрүнгө, сибир, пажу мяхаш үзүлгө мяхтарын хайну тарып өстүрүнгө үлүх укур-дузалап. Оон ачымалды бир чүс бежен чыл болганда Ленинградтын девиэскеринге Сибир пажу чечкен үлүх чечкен ачым үлүх болмактаан бир шарыда мях 60 гектар черге өзөр.

СЭТА-нын көрр.

СЭКП-НИН XXVI СЪЕЗДИ ЗИНИН ШИИТПИР ЛЕРИН-АМЫДЫРАЛГА

ЧЕДИИШКИННЕРЛИГ УТКААН



бригадазы боттарынын профессионал байырлалы — мелиораторлун хүнүн күш-ажылы чедишкенин уткуп, май ай-нын планын ажыр куустеккен. Найырлалды коллективтерин кижигинери бо хуунирде 35 гектар черини суггарылга системанын ажилдарын чоруду, ол черин алай айнып төңүзүндө күрүне комиссияга дужаарына белеткен турар.

Ычанганш ук ажил-агыйнын инитири-биле 95 гектар черге ногаа өстүрер суггарылга системанын доозарынын кырында келгенери ол. Анаа инитири-биле 4,5 мун метр суг дамчыр хоолаларын элтеп, кан-ип тургаш туудуштурганнар.

Ам механизастаттыг колонизациян кижигинери бүгү бар күжүн Улуг-Хемде суг сорадуар күчүлүг станцияларын мо-таж ажилдарынча утандырган. Ол элне берге участок. Чүге дээрге чамалык ажил-дарын, монтажтарын суг иштетке кылар. Анаа ДДН-50 деп маркалыг үш аппарат-ты тургузар. Насос станцияны тургусту-ган соонда ол чамгыс секундда-ла 600 литр сугну хову-шөлдөргө акыр.

Байыраал бугурунда коллективтин мер-гежилдер аайы-биле калбарган социалист чарыжынын түнүкелдерин үндүргөн. Эска-ваторщиктер аразыга бугурулгенин хоо-чу Николай Мамонтов шыктарган. Ол хүн бурчуну планынч оналдадын. Док-таамал 140-170 хуу күөсүлүн, үр чылдарда чедип алган бедик арга-дуржулганын аны-ктарга күөсүлүн-биле дамчып берип ту-рар. Автокрон башкарыктын Гениадий Елизаров, каннакчы Фарит Магадеев, бу-лодериэст Петр Горюхский болгаш өскер-деа социалист чарытынч тилекчилер бо-луп үнөткөн.

Бистин республиканын девиэскеринде ме-диорастаан хову-шөлдөр эвээш эвес. Ол шөлдөргө суггарылга системаларын кири-ринге «Тыва суг тууду» трестин № 2 кя-жүп чорур механизастаттыг колониза-цияны найырлалды коллективтерин кирип турар үлүх-хуузу эвээш эвес.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: Мелиоратор хүнүнчү бугурунда үндүргөн социалист чарытынч тилекчилери: каннакчы Ф. Магадеев (үс-түнде); экскаваторщик Н. Мамонтов (ор-тузунда); хоолал салыкчылары болгаш думалаакчылар В. Охотников биле Г. Шмырев олар.

Авторунуң фотолары.



Коллективтин 16 кижиден тургустунган

Наадымга умкуштур

БИИ-ХЕМ

Малчынарның республика Наадымга киржир эрге даш социалист чарыш Би-Хем районун совхозтарын хойжу бригадаларында, суг-бараан фермаларында, семир-тилге шөлдөринде калбарган.

«Шыялыг» совхозун малчынарның темпийин бедикти, шынарын өкшөдүп турар. Совхоз кү-рүнеге айт саларынын чартык чыл планын үш ай эрте куу-сеткен. Планда ажыр айт са-ларын совхозун малчынары үргүлчүлөшкөн болган ам тос айлар планын хуусаа бе-тинде күөсүлүр даш ажилдап турар.

Кадарчы Семен Ламажытын уурткан аленосу 180 баш шарыжыкты кадарып, оон бирөөзинге онааштыр холукта

немеде деңзини 620 грамм чедип турар.

Районну хойжулары бо чы-лы 90 мун ажыр хойну кыр-гыр. Бо хүнүрде кыргызла пункттарын белеткээр, де-нир ажилдар кийин түлүк. Пункттарга ажилдар спе-циалистерин, кыргызтарын болган өске-лаа ажилчиннар чыгчедиле. «Саан», «Өк» совхозтарын кыргызла пун-кттарынга бежен-бежен киж-и ажилдарына белеткенип ту-рар. Малчы чалааларын се-мирттири ателер берген.

Н. МААДЫ.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК

Малчынарның республика Наадым күш-ажылынын өд-дишкенин биле уткуур даш ажилды Чөөн-Хемчик рай-онун совхозтарында кал-барган.

Бо хүнүрде хой кыргызла-

зынга белеткел ажилдары чоруп турар. «Октябрь 30 чы-лы», «Алдан-Мадыр», «Чы-раа-Бажи» совхозтар кыргызла пункттарын бүрүн белет-көөн.

Районну малчынары бо чылы 111 мун ажыр хойну кыргызар. 25 мун 799 өшү-лүдөн 20 тонна 600 килограмм дүктү күрүнеге дужалап. Чөөн-Хемчиктер ам 31 тонна дүктү күрүнеге саткан.

СЭКП райком болгаш рай-кустком районун малчынар наадымн иль 11—12 хү-неринде эрттер, деп шит-тирлеш. Наадымны белеткери-нин болган эрттеринин район комиссанын улус депу-таттарынын район Совединиң куустекчи комитетинин дарга-ам Д. С. Буларга баштадыр тургустан.

Бистик көрр.

АЖЫР КУУСЕТТИНГЕН

Чурдалга-коммунал ажил-агыйнын чагайжылдыга та-лазын-биле, комбинаттын кол-лективин майда алган социали-ст хүлээлгенин чедишкенин куустеккен, 1100 рубль түнүг чечетки саткан, планын ажыр-ган. Оон-биле кады хоорай чагайжылдыгына 23 мун рубль шүңгээлгенин.

Комбинатта ажил хайынчы-

нынын. Оон ажилдакчылары тарып олуртурунга биле кыл-дары өстүргөн дым-бур, хой санын чечектерин хоорайны күдүмчүлүгүндө, скверлеринде күмбүлдерге болган газонлар-га олуртуп ажилды эгээлди. Бо айланд эгээлде Кызыл хо-райнын күдүмчүлүгүндө 200 мун ажыр дөс чечектерин та-рып.

Коллективтин муракчылары Б. К. Байжар, М. А. Бекасова болган оон-лаа өскеринде ажаап өстүрүп турган чечек-тер чыбын хоорайнын күдүм-чуларында күмбүлдерин чү-лүк-базын өчкөр-биле казастай бээр.

В. КУУЛАР.

Экономика камналгалы болур ужурлуг

ЫЯШ БАЗЫРЫКТАР

Улуг-Хем мях үлөтүр ажил-агыйнын Чербиде участогу-нуң (начальник В. В. Дудников) кезип белеткээр мяхтарын участоктуң-лаа, суурун-лаа девиэскеринде ында-мында хо-румалы берген, эмге-сөскө чок чыдып турар. Черби сууру долгандыр алаактарда черзеленип ирэн мяхтар мал-маган өтүгтар черлерин дуй алган. Тууду мяхында ажилдары-биле сөөртүп өскөкөн чудуктарын суур алаанда арыг ишти-ге кайы-хамаан чокка октапкан. олар аргыны бокталдырып, озан-хорум болган.

Аргаларда мях кезип белеткээр черлерин участоктуң бригадалары аштап-арыглайын турар. Ычанганш аңаа арга-аргыны катал тургузары-биле мях тарылынга шактык-тыг.

Белеткеттингөн хой мяхты Чербинин мях белеткээр пун-ктун-лаа, Улуг-Хем мях үлөтүр ажил-агыйн-лаа дилип, үн-дүр сөөртүп-лаа четтикпей турар.

Р. ОЧУР-ООЛ.

Черби суурун чурттакчызы Р. Д. Очур-оолдун «Шыя-лы» солуи редакциясына чуртук-кы чыгаалды кырген бо фактыларын хынал көөрү-биле «Шыя» солуунун, радио-нун болгаш Кызыл районунуң улусу контрол комитетинин каттыккан рейд бригаданын аңаа чораз.

Черби сууру Давыд Кош-унаштын оон ол-бо эрте-риле чагылган. Найысма-лаан ырак эвээ бо черин дол-гандыр турар агаар-бойдуу чараш чурумалдык байлак. Ычанганш бо бичин суурда бугурулгелер, албан организа-ция черлери хой болганы т-варылга эвээ болбайлаан.

Кызылдын мях ажил-агый-нын лесничествозу мында б-за бар. Ол-ла лесничествоу садында кат-чистин, ары азыраар черин мед-чигири-нин багай эвээ дүжүдүн чыл-дын-лап а турар.

Улуг-Хемин мях үлөтүр ажил-агыйнын Чербиде мях белеткээр пунктуну республи-канын туулаларына эргежол чугула тууду мяхын — чу-дуктарын болган дилип ма-териалдарын белеткери турар. Ук пункт мях кезип белеткери-нин планын оналдадын ай-кварлат санымда күөсүлүн ту-рар болган ол-дүш ажил-чиннар шапкаалы бичин а турар.

Ам чугаа болза ол тууду мяхын канчаар ажиллап турарынын дугайында. Ону чү-гүр негедиле дүшүр ажил-лап турар бе?

Херес кырында байлак мындыг. Черби суурун Ус-түр-Алаакты ап көрөөлөдө. Ында хем эринден эгээлээш келээр машина оруунга че-дир, суурун мырыкы-ла чыгыр үстүгү ужунаан Оваз-Тейге чедир дүжүргөн

чудуктар кара бизирт. Ук чу-дуктарын дүжүрүп турган шуут-ла кайы-хамаан чок, ме-шиналар келгеш-ле кайда-ла бичин хостуг чер таваржы-дыр, ынаар чүгүн чая иди-кеш чоруп турганын өскө-дө. Ында доора-лаа, дургаар-лаа дүжүргөн, ол-бо талазын-дан эрттер, чүдүрер орук-чир-ка барымдалаалаан. Ылым овалганнар черлерге чуку-ларын, даштыкы ховурундо көөрө, эвээп үр чылдар чы-камы тода. Оларын ол-бо т-лазында ал-сайгарып, чу-дур-дун-лаа турган ис чок. Алы ол-ла черинге узун-хыска, чы-ге-чоо азын-биле сортааза-лаа, азы хирээл, токтапкан-лаа турган чок. Шагдала каш чыл мурунда кезип бе-леткеттингөн хире үрелип, ирп туралары хой.

Дика хой, чүс-чүс кубометр чудуктарын ортузу ирп эг-ээл, пилорамга дилдирер кылдыр ажилдары, оон эки манзалар үндүрүп ап болуу-рун чыгыштыг.

Бо мях базырыктар Оваз-Тейге Черби суурга чедир 1 км 300 метр хире пера-дидилген. Ол дээрге, мях бе-леткээр пунктунун складе-ди.

Октааттыг чудуктар, мях базырыктар чүлө өскө-биле келгеш. Мях белеткээр пун-ктун алаа чартында арыг иштиле келгешин. Шуут-ла озан-хорум болган чудуктары көөрө, кыдыр-бир үр-чайыг, үлүг зат-шуурганла бүдүн арыг үрелип когараан бе деп кижин болай бээр. Ындыг бо-дээрге, кезип белеткээр, б-дуктарын аштап-арыглап каапкан, туудуга хергелер даш чудуктар деп чүге көс-кү. Бо чудуктарын барык 20 чыл мурунда октаан ам

ирп, черзеленип калгылаа. Бо дээрге база-ла Чербинин мях белеткээр пунктунун «ажылынын» түнүкел-дир.

Арга-арыг күрүенин, ко-нуң үзүлгө баялаа Ону кы-далаар, өстүрер, камгала-ры — кижин бүрүзүн херэ дээрди хойлууда, партия, ча-застык докталаарында айл-кып болгай.

Чербинин мях белеткээр пунктуну арга-ишти тууду ажилдары-биле кезип, белет-кээр, өй-шаанда сайгарбай, чыл-чылы-биле чыгырып ту-рарында, олар туудуга ажил-лааттыгмыс кылдыр үрелип, ирп турарын үстүлде чи-кестерин көрдүс.

Бо пунктта кескен мях-тын артыкчыны чылдан чы-ке көүлөп, улам-ла өзүп турар. 1979 чылдын январь 1-де ма-ныла 9235 кубометр, 1980 чыл-дын январь 1-де-16967 кубо-метр чык артык турган бо-ла. 1981 чылдын январьны-н эгээлде — 21222 кубометр ту-дуг ажил бар турган. А мях белеткээр пункт 1980 чылда 27715 кубометри, бо чылдын октос 4 айларында 26742 кубо-метр мяхты кезип белет-кээр. Ышты кезип белеткери-нин планы чылдан чы-ке көүлөп турар. А Чербинин мях белеткээр пунктуну мях-ты талгадан кескен, Черби чедир үндүр сөөртүр хулэ-лелит. Олар мях кезип, бе-леткээр планын хары-лаа ажил куустайп турар. Ычан-ганш кескен, белеткээр мях неможн-ле турар. Тайгала үндүр сөөртүп, Черби чеди-рин каан соонда пункт оон мях харылаан.

Ол тууду мяхын мях-бээр айлалар сөөртүрүп кол бугу-рулгө — Улуг-Хемин мях үлөтүр ажил-агыйнын хары-лаа чыгыш үлө, декабрь кыдыр-март айларда Кызыл дүжүрүлгө колдуулаа чөс-көскөн, эки мяхты тайгала чүдүргөн-ле эрт Кызыл мях дилип белеткээр комбинатта чедир турар. Ол-чеде хүнүн-не 10 ажыр мях чыгыштыг ачар сөө-ртүп турар.

А деминде, дүргү үжүгө-колдуулаа кым-лаа дегбес, иччаар-ла чыгып турар. Ону сайгарып, чүдүрүп чоруду-рын-ла машина-техника-ла, ажил-чык күш-лаа Улуг-Хемин

мях-үлөтүр ажил-агыйнда чедиле.

Мях белеткеттингөн мяхты ол-ла черинге, Чербинин мях белеткээр пунктунга доо-занын дилип болбаарындар дээрге мыхыла пилораманын кү-чүзү бичин, чылда 20 мун ку-бометрин дилип, болбаары-дып болур.

Ычанганш Улуг-Хемин мях үлөтүр ажил-агыйнын бугу-рулгелери: Кызылда мях дилип, болбаарындар ком-бинат, Чербинин мях белет-кээр пунктуну кестингөн мяхты болбаарында-лаа, сайгары-лаа күш четпей турар.

Кызылдын мях ажил-агыйнын директору С. М. Середин-биле чугалажыры-ыска мынчаар таймаларлаан:

— Мях белеткээр пун-ктун бригадалары мях кескен участоктарын аштап-арыгла-йын турар. Ыштын буууш бөлгөш өрттерлер, алаа кан-дыг-лаа мяхтар артык калбес-де турар. А херес кырында мях эвээш бугулар, чүс-чөс мяхтар шуут-ла овалган мях белеткечилерин оларын аштап, чыгыш-лаа, өрттөт-пей-лаа турар. Ычанганш ол черлерге арга-аргыны катал тургузары-биле мях тарып, арга чок, мяхына-лаа эотин-мөс. Мях кескен черлерин бокталдырган даш Черби-нин мях белеткээр пунктун-га тортаалда каш улаа онал-лаа келди. Чижээ, 1980 чылдын декабрыда 2,5 мун рубльге, бо чылдын 3 мун рубльге тортаалды пункт та-лаан.

Чербинин мях белеткээр пунктунун начальниги В. В. Дудников байдалды мынчаар таймаларлаан:

— Мях кезип белеткээр-нин планы бисте улуг, ичча-ла-лаа планын күөсүлүн ту-рар бис. Ыштын сайгарып, сөөртүп четтикпей турары даш бистин планынчы кым-лаа эвээлгештес. Бир эвээ ич-келеринин фондусуна ажил-дайып, чедир кезип, белеткери-байр болуурусса мях ажил-агыйнын тортаалды 10-мун алдар бис. Ычанганш ичкыч кезип, белеткери-нин бичин чыл иштиле чорудуп тү-дүп келди-дир.

Ычанганш Улуг-Хем мях үлөтүр ажил-агыйн болуун ажилын хүнүн негедилерин-ге дүшүрт каян эе тур-гарып деп айттыр тургусту-дуп келди-дир.

РЕЙД БРИГАДАЗЫНЫН КЕЖИГИНЕРИ: радио-нун корреспондентиз Д. СИРИН; Кызыл районун улусу контрол комитетинин инспектору В. ОЙДУН; Кызыл районун санпостанциязынын эчмен Д. БИ-ЧИНЖИК; «Шыяны» корреспондентиз Н. ООРЖАК.



Түрүктөр
республикада
ЕНБЛИТЕКА
м. А. С. Пушкин

